

Szkolny Program Profilaktyki

rok 2011/2012

**Zespół Szkół Nr 22 im. E. Konopczyńskiego
w Warszawie**

*„Profilaktyka – jest – symbolicznie rzecz ujmując – jak podanie pomocnej dłoni,
czy rozłożenie ochronnego parasola, a czasem nawet jak szczepionka
– bo wzmacnia odporność wobec trudnych sytuacji życia i wspomaga prawidłowy rozwój.
To tylko tyle, ale i aż tyle”*

J. Szymańska – terapeuta i specjalista d/s profilaktyki

- ❖ Przy pracy nad Szkolny Programem Profilaktyki zostały uwzględnione wskazówki i zalecenia praktyczne prof. Zbigniewa Gasia, dotyczące istoty i konstrukcji takiego dokumentu. Program jest skromną próbą spełnienia wymogów nowoczesnej profilaktyki, ale z pewnością nie czyni tego jeszcze w sposób doskonały.
- ❖ Został opracowany na podstawie refleksji nad naszym szkolnym środowiskiem, analizy najbardziej dotkliwych jego problemów, oceny aktualnych potrzeb, możliwości szkoły i nauczycieli.
- ❖ Realizatorem naszej profilaktyki są wszyscy pracownicy szkoły (w stopniu uzależnionym od zajmowanego stanowiska, kompetencji, zaangażowania): dyrektor, pedagog, psycholog, wychowawcy, nauczyciele, przedstawiciele szkolnej służby zdrowia i specjaliści z zewnątrz, pracownicy obsługi, przedstawiciele rodziców, wybrani uczniowie.
- ❖ Jedną z najważniejszych powinności szkolnej profilaktyki jest wspieranie wychowawczych wysiłków Rodziców uczniów, na których ciąży największa odpowiedzialność za przyszłość Ich dzieci. Zdając sobie sprawę, że w dobie tak dynamicznych i skomplikowanych przemian obyczajowych, kulturowych, jak dzisiejsze – jest to dla Nich zadanie szczególnie trudne. Nie wszyscy bowiem z racji wykształcenia, wrodzonych predyspozycji, a także warunków i czasu, są do skutecznych działań wychowawczych przygotowani. Wymagają one rozległej wiedzy, wytrwałości, wrażliwości, wiedzy psychologicznej, a nawet umiejętności terapeutycznych i negocjacyjnych.

Program w swej konstrukcji zawiera:

Motto na stronie tytułowej – myśl przewodnią i symboliczne określenie istoty profilaktyki

Wstęp z charakterystyką tych zjawisk współczesnego świata, które wpływają w sposób szczególny na życie, obyczaje i mentalność młodych ludzi oraz tych cech okresu dorastania, które budzą największy niepokój wychowawczy, stanowiąc zagrożenie dla prawidłowego rozwoju.

Określenie podstaw prawnych, na których opiera się dokument.

Odniesienie się do Programu Wychowawczego Szkoły.

- I. Fazę wstępnej identyfikacji trudności szkolnych poprzez wyizolowanie objawów i ich nazwanie (określenie przyczyn, istoty trudności i możliwości przeciwdziałania).
  - a). najważniejszych w bieżącym roku szkolnym (traktowanych priorytetowo)
  - b). pozostałych - (do „dalszej” czasowo korekty)
  - c). określenie atutów szkoły
- II. Fazę diagnozy sytuacji szkolnej.

III. Fazę konceptualizacji programu.

- a). określenie celu głównego i celów szczegółowych
- b). uwzględnienie 3 poziomów działań (profilaktyka I, II, III- rządowa)
- c). określenie form realizacji zadań profilaktycznych z uwzględnieniem strategii, grup odbiorców, treści działań, terminów i osób odpowiedzialnych

A – prac stałych

B – prac doraźnych

IV. Fazę wdrażania programu.

- a). określenie szczegółów harmonogramu służących sprawnej realizacji
- b). przedstawienie działań przygotowujących szkolne środowisko do profilaktyki
- c). określenie wymogów kompetencyjnych od realizatorów działań

V. Fazę ewaluacji programu.

Wprowadzenie

„Najbliższym celem wszelkiego wychowania jest przygotowanie dziecka do życia i wykształcenie obywatela, który gdy jest dobrze kierowany, potrafi sam utorować sobie drogę w świecie. To implikuje zaradność wobec tego świata (...)”

Przytoczona wyżej refleksja Bogdana Suchodolskiego jest oczywistym impulsem także dla misji, jaką powinna spełnić nasza szkolna profilaktyka:

- wspomagając proces wychowania
- tworząc odpowiednie warunki dla jego realizacji
- ewentualnie kompensując jego niedostatki

„Zaradność wobec świata...” – a zatem w kręgu zainteresowań profilaktyki muszą znaleźć się i zachowania „złe”: patologiczne, niszczące, destrukcyjne, i zachowania „dobre”: pożyteczne, mądre i społecznie oczekiwane.

Ogrom problemów, na jakie napotykają pedagodzy w niesieniu pomocy młodzieży – ma źródło w pięciu negatywnych zjawiskach:

1. Narastającym skomplikowaniu współczesnego świata i jego przemianach obyczajowych.
2. Burzliwym okresie dorastania, przypadającym na czas pobierania nauki (zwłaszcza w szkole średniej i gimnazjum) i czyniącym z nastolatka „trudnego” partnera w kontaktach z dorosłymi.
3. Szwankujących kontaktach szkoły z rodzicami uczniów.
4. Pogarszającej się kondycji rodziny w sferze wychowawczej.
5. Zaobserwowanych przez specjalistów zmianach w mentalności młodzieży w okresie ostatnich 10 – 15 lat.

Czasy, w których żyjemy – to czasy niezwykle „dynamiczne” pod każdym względem. Zmiany cywilizacyjne i transformacje społeczno – obyczajowe następują szybko, jak nigdy dotąd. To czasy postępu w technice, informatyce, telekomunikacji, ekonomii, kulturze, nauce i mediach. Oczywistym jest, że wpływają one na modyfikację w dziedzinie zachowań, obyczajów, sposobu myślenia i na akcelerację rozwoju. Ale jednocześnie są to czasy wypełnione pośpiechem, nerwowością, agresją, niepokojem o przyszłość, o utrzymanie pracy, o sukces zawodowy i materialny. Zatracają się więzi międzyludzkie, spływają kontakty towarzyskie i rodzinne, dewaluują wartości. W tych warunkach gwałtownie mogą narastać patologie, wynaturzenia, mnożące się rozliczne typy zagrożeń w postaci nałogów, frustracji i lęków, szkodzących prawidłowemu dojrzewaniu.

Choć odwiecznym głównym zadaniem szkoły jest edukacja, w takich trudnych czasach musi ona wziąć na siebie również poważne obowiązki wychowawczo – opiekuńcze. Warto odnotować w tym miejscu, że świat mediów, choć mógłby, a nawet powinien, wcale nie służy szkole wsparciem, mimo pojawiania się od czasu do czasu programów natury „poradnikowej” (niestety zazwyczaj w porze prawie nocnej). Większość audycji i obrazów filmowych nie ma nic wspólnego z wychowaniem i przekazywaniem godnych naśladowania wzorów. Dominuje tu tania rozrywka, naśladowanie słownictwa i gestykulacji prosto z młodzieżowego światka, sztabowe reklamy (nie wiedzieć czemu wypełnione niezależnie

od treści aluzjami seksualnymi), kult sukcesu, przemoc i konsumpcyjny styl życia. Z badań specjalistów wynika, że zagrożeniami najczęściej obecnymi w środowisku współczesnej młodzieży są: alkoholizm w rodzinie, agresja fizyczna i psychiczna, uzależnienie od Internetu, komputera i telefonu komórkowego, narkomania (także tzw. nowe narkotyki – dopalacze), nikotynizm, niskie poczucie własnej wartości. Na dalszych miejscach znalazły się: werbunek do sekt oraz cyberprzemoc, wyprzedzając jednak drobną przestępczość, lekomanię i zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia). Wszystko to wywołuje zaniepokojenie rodziców, wychowawców, pedagogów, psychologów i lekarzy oraz innych ludzi zaangażowanych w sprawy młodzieży.

W poprzednich latach szczególny nacisk położyliśmy organizując zajęcia profilaktyczne na przeciwdziałanie alkoholizmowi i nikotynizmowi.

W bieżącym roku szkolnym chcemy dołączyć do tych działań także inne tematy, a mianowicie skierowane na:

1) problem sekt – od roku obserwujemy wzmożone działania tzw. „sekt destrukcyjnych” na rzecz „uwiedzenia religijnego” młodzieży – w Polsce działa ich ponad trzysta i obejmują swoim wpływem już ponad kilkadziesiąt tysięcy młodych ludzi. Rok 2012 jest ogłaszany przez wiele sekt rokiem końca świata, co wiąże się z nasileniem działań sekt, a więc ze zwiększonym zagrożeniem dla uczniów.

2) problem cyberprzemocy – przemocy z wykorzystaniem środków elektronicznych i informacyjnych, za pomocą których między rówieśnikami dochodzi do ośmieszania, zastraszania (smsy, zdjęcia, blogi itp.). Badania polskich uczonych mówią, że cyberprzemocy doświadcza około 20-40% młodzieży – grupa ta jest dwukrotnie większa od grupy stykającej się z przemocą w „realu”.

3) problem uzależnień – szeroko rozumiany – zarówno jeśli chodzi o środki chemiczne (narkotyki, dopalacze itp.), jak i uzależnienia psychiczne (niekontrolowane objadanie się, zakupoholizm, hazard, nadmierne używanie komputera i Internetu itp.).

4) problemy z rozwiązywaniem sytuacji konfliktowych między rówieśnikami – z roku na rok młodzież zgłasza coraz więcej trudności w nawiązywaniu i podtrzymywaniu pozytywnych i satysfakcjonujących relacji.

Młodzież, będąca w wieku odpowiadającym okresowi edukacji na poziomie średnim przeżywa szczególne nasilenie „burz emocjonalnych”. To zjawisko, choć będące przecież normą rozwojową, jest w zderzeniu ze wspomnianymi przemianami obyczajowymi, dużo bardziej skomplikowane.

- Nieukształtowana w pełni struktura psychiczna nastolatków podlega ambiwalentnym nastrojom: od euforii i radości po zniechęcenie i depresję, od arogancji i opryskliwości po wycofanie i pokorę. Takie rozchwianie emocjonalne często jest motorem pchającym w uzależnienia.
- Niedoświadczenie, naiwność, bezmyślność przeszkadzają w mądrej, rozważnej i obiektywnej ocenie ludzi i zjawisk.
- Mała wiedza o sobie w towarzystwie niskiego poczucia własnej wartości – wpływają na bezkrytyczne uleganie czyimś wpływom, namowom i przeogromną potrzebę zdobycia akceptacji rówieśników.
- Młodość pcha do doświadczania nowości, ryzykownego eksperymentowania i zawierania przypadkowych znajomości, a także prowokowania „złych” zdarzeń.

- Niezadowolenie z siebie, krytycyzm wobec świata i dorosłych – rodzą postawy buntu, przekory, sarkazmu i ironii, narzucają buńczuczny, arogancki styl bycia, trudny o zaakceptowania przez rodziców i szkołę.
- Niepewność i zagubienie rodzą stres, poczucie osamotnienia, niezrozumienia i w efekcie prowadzą do izolowania się lub depresji.
- Charakterystyczne dla wieku są też lęki o własną atrakcyjność i związane z nimi uporczywe zabiegi o bycie ważnym i kochanym.
- Szczególnie trudne do okiełznania bywają walki z dorosłymi o coraz większy zakres swobody, wolności i niezależności.

Jeden z polskich autorytetów pedagogicznych powiedział, że „młodzież – to swoisty zbiornik emocjonalny. Żeby mógł normalnie funkcjonować, musi mieć regularnie uzupełniany zapas paliwa. Tym paliwem powinna być zawsze bezwarunkowa miłość rodzicielska i wynikające z niej poczucie bezpieczeństwa i własnej wartości.” Gdy ten „zbiornik” jest pusty lub ma paliwo jakościowo nie najlepsze, młodzież zaczyna wykazywać zaburzenia i popełnia grzechy młodości, które często pozostawiają trwałe ślady w psychice i społecznym funkcjonowaniu.

Wszystko, co tu stwierdziliśmy świadczy o tym, że „niedostępny” nastolatek jest dla rodziców i nauczycieli partnerem szczególnie trudnym. Aby wyciszyć jego emocje, uporządkować uczucia, ujarzmić chaos myśli, musimy współpracować z rodzicami! Bez wsparcia Najważniejszych Opiekunów Dziecka nie mamy szans na trwały sukces wychowawczy.

Niestety, zjawiskiem coraz powszechniejszym jest również kryzys rodziny, która nie potrafi podołać wychowaniu. Rodzice albo nie mają dostatecznej ilości czasu dla budowania bliższego kontaktu z dzieckiem, albo są zmęczeni, albo też unikają poruszania poważnych tematów, zdając sobie sprawę z możliwości poniesienia porażki. Często po prostu nie dbają o pielęgnowanie swego autorytetu, choć jest on z wychowawczego punktu widzenia wartością nadzwyczaj cenną. Wobec tego zdarza się, że rodzice swą wychowawczą rolę sprowadzają jedynie do zestawu sztamkowych zachowań, typowych dla domowych kontrolerów, egzekutorów i sędziów. Brak dostatecznych więzi rodzinnych, opuszczenie emocjonalne dziecka, bądź przeżywanie przez nie braku szacunku, troski i wsparcia, osłabia je w starciu ze światem zewnętrznym i głęboko upokarza.

Kolejną przykrą prawdą jest to, że sfera wzajemnych kontaktów szkoły z rodzicami nie należy do najłatwiejszych i nie najlepiej też się układa. W wielu przypadkach między stronami wyrasta mur urazów, pretensji, bezradności, który odbija się zawsze i na jakości samopoczucia ucznia w szkole, i na przepływie informacji. Na tę sytuację mają wpływ m.in. funkcjonujące stereotypy, że np. „ze szkołą nikt nie wygra”, albo że „nie warto się narażać, bo to i tak nic nie da „ oraz obiektywny brak czasu rodziców na wizyty w szkole i zwyczajna ich niechęć do szkoły jako instytucji.

Dla dobra dzieci obie strony powinny jednak dostrzegać „wspólne płaszczyzny” porozumiewania się, eliminować negatywne uczucia i nastawienia, nie wchodzić w swe kompetencje, ani nie przerzucać na siebie odpowiedzialności. Nade wszystko zaś winny wyzbyć się postaw agresywnych lub obronnych na rzecz wzajemnej życzliwości i zaufania.

Rolą szkoły jest szczególna troska o uczniów z problemami emocjonalnymi, rodzinnymi i zdrowotnymi. Rozporządzenie ministra edukacji w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej z dnia 17 listopada 2010 r. doprecyzowało, w jaki sposób szkoła powinna dbać o komfort uczniów z problemami – wzbogacić formy pomocy, indywidualizować pracę z uczniem, eliminować poczucie osamotnienia, bezradności. Nauczyciel powinien podnosić skuteczność metod kształcenia i jakość kontaktu z podopiecznym.

W bieżącym roku szkolnym przygotowujemy się do pełnego wdrożenia zaleceń wyżej wymienionego rozporządzenia poprzez:

- kontynuację szkoleń kadry pedagogicznej na temat nowych zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- opracowanie i przygotowanie wzorów druków niezbędnych do dokumentowania pracy psychologiczno-pedagogicznej z uczniem (karta indywidualnych potrzeb ucznia, plan działań wspierających, indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny)
- utworzenie zespołów składających się z nauczycieli, wychowawców klas i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniami wymagającymi pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- wytypowanie uczniów, którzy potrzebują opieki psychologiczno-pedagogicznej i określenie dla nich zakresu, form, sposobów i okresu udzielania wymaganej pomocy (uwzględniając indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne, a w przypadku ucznia posiadającego opinię psychologiczną lub orzeczenie uwzględniając także zalecenia w nich zawarte) oraz zaplanowanie działań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego i sposobu ich realizacji.

Podstawy prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
2. Konwencja o Prawach Dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.
3. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 r.
4. Ustawa o Systemie Oświaty z dnia 7 września 1991 r.
5. Karta Nauczyciela – ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r.
6. Rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie wprowadzenia konieczności budowania przez szkoły programu profilaktyki i o dostosowaniu programu profilaktyki do potrzeb rozwojowych uczniów i całego środowiska szkolnego, o jego przygotowaniu i realizacji.
7. Rozporządzenie MENiS z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.
8. Rozporządzenie MENiS z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach.
9. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.
10. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii.
11. Rozporządzenie MENiS z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności profilaktyczno-wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem.
12. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych m.st. Warszawy na rok 2011.
13. Szkolny Program Profilaktyki jest ściśle powiązany z następującymi dokumentami szkolnymi:
  - Programem Wychowawczym Szkoły,
  - Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania (WSO),
  - Statutem Szkoły,
  - Rządowym Programem „Bezpieczna i przyjazna szkoła” na lata 2008-2013.

Odniesienie do Programu Wychowawczego

W słowach Giovanni Gentile, włoskiego pedagoga i myśliciela, „opatrujących” niejako nasz Program Wychowawczy, została zawarta bardzo istotna refleksja – „Szkoła, która uczy, a nie wychowuje, nie uczy naprawdę”. Cytując te słowa, chcieliśmy podkreślić wagę wychowania w misji, którą spełnia każda szkoła.

Wychowanie zaś to m.in. – na co zwracamy uwagę w „Programie Wychowawczym” – przygotowanie młodych ludzi do umiejętności życia wśród innych, z innymi i także dla innych. To jakby – używając języka automatyki – sterowanie ich dorastaniem, by osiągnęli w rozwoju fizycznym, psychospołecznym i duchowym jak najwięcej. To uczenie zaradności i odporności w poruszaniu się po ścieżkach trudnego współczesnego świata.

Jeśli Program Wychowawczy akcentuje znaczenie takich przymiotów jak: odpowiedzialność, godność, empatia, wrażliwość, rozsądek, tolerancja, rozwaga – to znaczy, że wiele do zrobienia ma tu właśnie profilaktyka jako dział „wspomagający” proces wychowania i uzupełniający go:

- poprzez stwarzanie sprzyjających wyrobieniu tych zalet warunków i klimatu szkolnego: poczucia bezpieczeństwa, wzajemnego szacunku, akceptacji, a zwłaszcza współodpowiedzialności za styl życia w szkole i obyczaje
- poprzez wiele działań zapobiegawczych, chroniących, uświadamiających, ostrzegawczych (zwłaszcza profilaktyka pierwszorzędowa) czy wczesno-interwencyjnych (drugorzędowa).

Widząc to ściśle powiązanie wychowania i profilaktyki, musimy podkreślić, iż zdajemy sobie jednak sprawę z faktu, że ich zadania zwrócone są jakby w różnych kierunkach. Bo wychowanie – to działanie na rzecz dobra i wzbogacania, a profilaktyka – to działanie ukierunkowane na zapobieganie złu.

I. Wstępna identyfikacja problemów szkolnych

(Poprzez wyizolowanie – nazwanie objawów wywołujących niepokój wychowawczy i ukazanie ich w szerszym kontekście).

W każdej szkole spotkać można przeróżne formy zachowań niepokojących, świadczących o przeżywanych przez uczniów (i często ich rodziny) zaburzeniach w sferze wzajemnych kontaktów, w sferze emocji bądź społecznego funkcjonowania.

Niektóre z nich świadczą o nieprzystosowaniu, a nawet patologii.

Przeprowadzane od wielu lat w naszej szkole badania ankietowe, a także liczne rozmowy indywidualne z uczniami i obserwacje wychowawców, pozwalają nam zidentyfikować objawy, a także dokonać diagnozy kryjących się za nimi przyczyn. Wszystkie razem winny znaleźć się w obszarze naszych oddziaływań profilaktyczno – wychowawczych, z pewnością wieloletnich.

Niżej wymienione objawy zachowań problemowych będziemy w bieżącym roku traktować priorytetowo:

1. Częsta absencja – wagary, uniki, ucieczki, zwolnienia.
2. Ogromne uzależnienie od opinii rówieśników, bezkrytyczne uleganie ich wpływowi i przemożna potrzeba znalezienia akceptacji. Przewaga dbałości o stosunki koleżeńskie nad dbałością o jakość nauki. Zjednywanie uwagi, sympatii, pokłasku przez różne formy popisywania się, szpanowania, buńczuczności i cwaniactwa „na pokaz”.
3. Nerwowość, arogancja lub skłonność do obniżonego nastroju i depresyjności, połączone z sygnalizowaniem kłopotów rodzinnych.
4. Obserwowane na lekcjach i w rozmowach braki w dojrzałym podejściu do spraw płci i całej sfery zachowań intymnych. Zgłaszane problemy osobiste z płcią przeciwną. Duże zainteresowanie spotkaniem z edukatorem seksualnym i wielość zgłaszanych mu dylematów oraz wątpliwości.
5. Częste i narastające zazwyczaj z czasem problemy z nauką, trwające w uczniów słabych przez dużą część lub cały okres kształcenia w szkole średniej.
6. Mankamenty w zakresie relacji „osobowych” między wychowawcą a uczniami (i w odniesieniu do klasy jako całości i w odniesieniu do kontaktów osobistych z poszczególnymi uczniami.)
7. Niedostateczna troska nauczycieli humanistów (głównie języki) o uczniów dyslektycznych i dostosowanie wymagań do poziomu ich możliwości.

Trudności szkolne traktowane priorytetowo

	Objawy	Diagnoza przyczyn objawów (problemy)	Istota trudności (dookreślenie dysfunkcji)	Możliwości przeciwdziałania
1	Wagary – wysoka absencja	<ul style="list-style-type: none"> • Zaburzenia w życiu rodziny i związane z nimi niepokoje • Za wysokie wymagania rodziców / brak wsparcia • Obarczenie zajęciami dodatkowymi • Zły wybór szkoły/ profilu klasy • Za wysoki poziom nauki • Zaległości z gimnazjum • Lęk przed nauczycielami • Złe samopoczucie w klasie • Uleganie namowom kolegów • Nuda na lekcjach • Złe nawyki z gimnazjum / brak dyscypliny w domu • Obojętność / apatia / brak celów • Niska samoocena, brak wiary w siebie 	<p>Większość wymienionych problemów wynika z utrwalonego latami lenistwa, hołdowania przekonaniu, że „jakoś to będzie”, małych ambicji, krótkowzroczności i braku myślenia o konsekwencjach.</p> <p>Także - z rodzinnych zaniedbań w zakresie „przygotowania do odpowiedzialności za siebie”.</p> <p>Istotnym powodem bywają uświadomione braki w wiedzy rodzące niepokój, jak również organizacyjna oraz mobilizacyjna niemoc w ich przewycięzaniu.</p> <p>Unikanie wszystkiego, co wymaga większego wysiłku, niemożność skupiania się dłużej, trudność z większym osobistym zaangażowaniem się w sprawy rodziny / szkoły / przyjaciół.</p>	<p>Wysiłki ze strony nauczycieli</p> <ul style="list-style-type: none"> - zachęcanie a nie przestraszanie - docenianie trudności włożonych przez uczniów w określoną pracę i ich postępów - unikanie porównań z innymi uczniami - inspirowanie i zaciekawianie - uatrakcyjnianie przebiegu lekcji - dostosowywanie wymogów do możliwości uczniów - organizowanie pracy grupowej - utrzymywanie silnej więzi emocjonalnej z uczniami <p>Wysiłki rodziców</p> <ul style="list-style-type: none"> - życzliwe interesowanie się trudnościami a nie ganienie i poniżanie - okazywanie szacunku za postępy - deklarowanie pomocy - dbałość o dobrą atmosferę w domu rodzinnym <p>Wysiłki ze strony ucznia</p> <ul style="list-style-type: none"> - większa samodyscyplina - zaakceptowanie celów szkolnej pracy - dbałość o relacje w grupie rówieśniczej - przełamywanie słabości

2	<p>Ogromne uzależnienie od opinii rówieśników, bezkrytyczne uleganie ich wpływowi i przemożna potrzeba znalezienia akceptacji. Przewaga dbałości o stosunki koleżeńskie nad dbałością o jakość nauki. Zjednywanie uwagi, sympatii, pokłasku przez różne formy popisowania się, szpanowania, buńczuczności i cwaniactwa „na pokaz”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Niepokój o udaną akceptację i integrację klasy • Potrzeba bycia akceptowanym przez rówieśników – jest normą rozwojową wieku dorastania • Obawa przed odrzuceniem i byciem na marginesie klasowego życia • Lęk przed staniem się ofiarą klasowej przemocy (psychicznej / fizycznej) • Tęsknota za wyróżnieniem się w grupie i odegraniem w niej ważnej roli • Potrzeba zaimponowania kolegom • Dążenie do zdobycia wysokiej pozycji w strukturze życia towarzyskiego klasy • Niedostatki w relacjach z rodzicami, braki emocjonalne rekompensowane kontaktami z rówieśnikami • Kruche poczucie własnej wartości • Nieumiejętność przeciwstawiania się presji środowiska 	<p>Źródło znacznej części tych kłopotów leży w niskim poczuciu własnej wartości, skromnej wiedzy o sobie, braku „wzmocnień” ze strony najbliższych, przewadze krytyki nad uznaniem, oraz złych doświadczeniach wczesnoszkolnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozsądne i proporcjonalne dozowanie nagród i kar przez rodziców • Umiejętne i chętne docenianie przez rodziców i wyrażanie przez nich aprobaty • Bliskie i życzliwe relacje z nauczycielami / wychowawcą • Unikanie przez nauczycieli porównywania uczniów • Unikanie przez nauczycieli publicznego oceniania uczniów (oskarżania, krytyki, ośmieszania) • Uczenie akceptowania siebie i rozsądnego traktowania niepowodzeń • Uczenie dystansu do opinii innych ludzi
---	--	---	--	---

3	Nerwowość, arogancja lub skłonność do obniżonego nastroju i depresyjności, połączone z sygnalizowaniem złego samopoczucia w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • Awantury i nieporozumienia między samymi rodzicami (poczucie winy, lęk, zachwiane poczucie bezpieczeństwa) • Konflikty na linii dziecko – rodzic • Rozwody i separacje • Uwikłanie w problemy „nowych” związków rodzicielskich • Alkoholizm któregoś z rodziców / rodzeństwa • Konflikt z rodzeństwem • Przeprowadzki i stesy im towarzyszące • Opuszczenie emocjonalne w rodzinie • Przeżywanie choroby / śmierci bliskiej osoby • Nieszczęśliwa miłość, odrzucenie • Choroby samych uczniów 	<p>W dużej mierze zaburzenia emocjonalne uczniów wynikają z faktu, iż w relacjach z rodzicami brakuje wzajemnego szacunku i okazywania zainteresowania. Relacje są zdawkowe i powierzchowne, a problemy dzieci trywializowane i lekceważone. Odczuwana bezsilność, stres, żal, gniew skutkuje głębokim obniżeniem jakości funkcjonowania w szkole w zakresie zachowania i ocen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmowy z rodzicami • Udzielanie rodzicom wskazówek wychowawczych • Organizowanie spotkań i terapii ze specjalistami z poradni • Rozmowy indywidualne z uczniami • Uwzględnienie przez nauczycieli okresowych niedyspozycji uczniów wynikających z kłopotów rodzinnych • Lekcje o depresji, nerwicy, stresie i innych trudnych emocjach.
---	--	---	---	---

4	<p>Obserwowane na lekcjach i w rozmowach „towarzyskich” a także w indywidualnych z pedagogiem/psychologiem - braki w dojrzałym podejściu do spraw płci i całej sfery zachowań intymnych.</p> <p>Zgłaszane problemy osobiste z płcią przeciwną.</p> <p>Duże zainteresowanie spotkaniami z edukatorem seksualnym i wielość sygnalizowanych mu dylematów oraz wątpliwości.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dostatecznej ilości (i jakości) rozmów na tematy intymne z rodzicami • Brak dojrzałości i dystansu w spojrzeniu na problemy płci • Niedostateczna edukacja seksualna w szkołach poprzednich • Niewykształcone dostatecznie umiejętności empatyczne i poczucie odpowiedzialności za drugiego człowieka • Wstydlivość, zażenowanie • Labilność uczuciowa • Ogromna emocjonalność i pochopność w reagowaniu • Powierzchność traktowania kontaktów z ludźmi • Niechęć do dorosłości w sensie ponoszenia odpowiedzialności 	<p>Kłopoty ze sferą przeżyć intymnych są efektem ciągle jeszcze niedostatecznej łatwości w mówieniu o sprawach seksu, blokady psychicznej i oporów odczuwanych przez rodziców, młodzież, często także i wychowawców na zajęciach grupowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata oferta lektury „na ten temat” i filmów edukacyjnych • Spotkania z dobrze przygotowanymi specjalistami • Oferta indywidualnej pomocy ze strony pedagoga / psychologa • Bliższa więź uczniów z rodzicami i otwartość w relacjach z nimi
---	---	--	---	---

5	<p>Częste i narastające problemy z nauką.</p> <p>U większości słabych uczniów pojawiające się już od początku klasy I i trwające przez dużą część okresu kształcenia w szkole średniej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Złe doświadczenia z gimnazjum • Przeżycie upokorzenia, zranienia, niedoceny • Szybkie męczenie się • Negatywna ocena szans • Małe zdolności • Niedostateczna mobilizacja i wsparcie przez rodziców • Brak poczucia bezpieczeństwa na zajęciach • Nerwowa atmosfera lekcji • Brak zaufania do nauczycieli i bliskości z nimi • Poczucie niesprawiedliwości w ocenie pracy • Brak atrakcyjnego przekazu na lekcjach • Niemożność sprostania wymaganiom nauczycieli • Niedoceny małych postępów • Dysleksja • Brak inspiracji ze strony nauczycieli • Brak zainteresowania przedmiotami 	<p>Zła motywacja. Większość wymienionych problemów wynika stąd, iż uczeń postrzega sukces w szkole nie jako szansę na prezentację swoich możliwości, eksponowanie zalet i „zdobywanie”, ale jako skuteczne unikanie, ukrywanie mankamentów, słabości, będąc nastawionym na samoobronę. Świadomość istnienia kłopotów hamuje jego inicjatywę, a lęki przed niepowodzeniami pogłębiają potrzebę wycofania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie poczucia pewności siebie przez rodziców, wychowawcę, pedagoga/ psychologa • Okazywanie zainteresowania sprawami ucznia przez rodziców, nauczycieli, wychowawców • Przedstawienie uczniom pożytku z uczenia się i realnego celu ich wysiłków • Dbłość o dobrą, życzliwą atmosferę pracy na lekcjach i atrakcyjność przebiegu zajęć • Stawianie zadań dostosowanych do możliwości • Dawanie uczniom szans na inicjatywę, wykazywanie się i poprawę • Sprawiedliwe ocenianie z możliwością uzasadnienia oceny • Uwzględnianie problemów dyslektycznych i dostosowanie swoich wymagań do możliwości ucznia • Kontrolowanie jakości stosunków panujących w klasie i dbłość o wzajemną życzliwość i akceptację • Eliminowanie zachowań agresywnych w zarodku.
---	---	---	--	--

6	Braki w relacjach między wychowawcą a uczniami i w odniesieniu do klasy jako całości i w odniesieniu do kontaktów osobistych nauczyciela z poszczególnymi uczniami	<ul style="list-style-type: none"> • Zaniedbywanie bliskich emocjonalnie więzi z uczniami • Uciekanie od jego problemów (nieangażowanie się w nie) i niedopuszczanie do zwierzeń, porad • Rzadkie okazywanie troski i szacunku • Straszenie i grożenie • Publiczne zawstydzanie, a tym samym poniżanie wobec kolegów • Okazywanie braku wiary w możliwości ucznia • Przekreślanie szansy na poprawę • Niedotrzymywanie umów, terminów, obietnic, brak konsekwencji i sprawiedliwego oceniania • Brak dbałości o poufność zwierzeń i absolutną dyskrecję • Niedostateczne inspirowanie • Niedostateczne czuwanie nad dobrym klimatem klasy • Zapominanie o zwracaniu uwagi na własną kulturę osobistą • Brak kierowania się w postępowaniu z klasą jasnymi regułami i zasadami • Zbytne spoufalanie się lub zbytńa wyniosłość i nieprzystępność • Trywializowanie problemów osobistych uczniów 	<p>Własny autorytet nauczyciel winien budować nie za pomocą metod represyjnych (karcenie, potępienie, ironia, strofowanie, osądzanie, zawstydzanie), ale na mądrej wyrozumiałości i życzliwej pomocy.</p> <p>Wysokie kwalifikacje zawodowe, doskonałe formalne wykształcenie, kompetencje nie wystarczą, gdy nie ma silnego oddziaływania osobowością, intuicji pedagogicznej, wrażliwości, empatii, emocjonalnego zrównoważenia i umiejętności obserwacji. Podstawą powodzenia jest nie unikanie relacji osobowych, pozbycie się dążenia do anonimowości. Nie traktowanie pracy z uczniami jak potyczki czy demonstracji siły, ale jako pomocy!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiana w nastawieniu wychowawców / nauczycieli do uczniów • Okazywanie uczniom więcej pozytywnych emocji • Załatwianie wszelkich sporów, nieporozumień, pretensji i kontrowersji w sposób taktowny, spokojny, wyważony i świadczący o dobrej woli i trosce.
---	--	--	--	---

7	<ul style="list-style-type: none"> • Skargi zgłaszane przez uczniów z dysleksją na brak zrozumienia ich problemów przez nauczycieli języków obcych i języka polskiego Lęk przed zajęciami oraz narastająca nerwowość. • Niechęć do uczenia się w ogóle (rosnące zaległości z innych przedmiotów) • Poczucie niezrozumienia i bezsilności • Opuszczanie zajęć • Gotowość przerwania nauki 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna wiedza nauczycieli na temat istoty dysleksji i jej wpływu na ogólne funkcjonowanie ucznia w szkole • Bagatelizowanie trudności związanych z kojarzeniem, zapamiętywaniem, spostrzeganiem i tempem pracy • Krytykowanie jakości graficznej pisma i błędów ortograficznych • Niechęć do indywidualnego traktowania każdego ucznia i większej wyrozumiałości 	Brak dostatecznego przygotowania do pracy z uczniami dyslektycznymi	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie zajęć informacyjnych dla nauczycieli z psychologiem – logopedą, pracującym z uczniami dyslektycznymi w poradni • Rozmowy wspierające z uczniami / rodzicami • Pomoc psychologa / pedagoga (mediacje) • Publikacje dla nauczycieli na temat wskazówek dotyczących właściwego postępowania z dyslektykami • Systematyczne kontrolowanie przez psychologa szkolnego samopoczucia uczniów z dysleksją na lekcjach języka polskiego i języków obcych • Interwencje dyrektora
---	---	---	---	--

Inne przejawy trudności, które – w miarę możliwości – będziemy starali się minimalizować (podobnie jak w latach ubiegłych):

1. Obawy uczniów i rodziców o udany proces integracji klasowej i aklimatyzacji w środowisku szkolnym (klasy I), a także o dobrą atmosferę klasy i zagrożenie zachowaniami przemocowymi (klasy I i starsze).
2. Nieprzemyślany, pochopny wybór szkoły lub profilu klasy, skutkujący narastającymi kłopotami, frustracją, zniechęceniem do nauki, nawet decyzją o zmianie szkoły.
3. Niskie poczucie własnej wartości, manifestujące się w różnych sytuacjach „szkolnych” i towarzyskich, blokujące aktywność i osiągnięcie sukcesów.

4. Brak umiejętności sprawnej i efektywnej nauki, organizacyjna indolencja (niezdarność, nieudolność).
5. Poczucie osamotnienia emocjonalnego w rodzinie. Rzadkie i powierzchowne kontakty z bliskimi, osłabiające „siły wewnętrzne” i witalność, pewność siebie, niezbędną w kontakcie ze światem zewnętrznym.
6. Silne przeżywanie coraz częściej występujących w rodzinach niepokojów domowych, rzutujących na jakość nauki (agresja domowa, alkoholizm członków rodziny, obwinianie siebie za konflikty rodziców, osamotnienie, lęk, zaburzone poczucie bezpieczeństwa, brak czasu i chęci na rozmowy, kłótnie, problemy finansowe).
7. Palenie papierosów, często kilkuletnie i nałogowe.
8. Mediomania: uzależnienie od TV, komórki, komputera i internetu.
9. Braki w znajomości zasad savoir – vivre’u, wpływające negatywnie na jakość obyczajów szkolnych i zachowanie wobec przełożonych, rówieśników i specjalistów zaproszonych na zajęcia. Brak standardów dobrego zachowania w domu.
10. Błędy wychowawcze, popełniane przez wielu rodziców, wynikające ze skromnej wiedzy pedagogicznej, braku dbałości o własny autorytet i pielęgnowania opartych na szacunku i zaufaniu kontaktów z dzieckiem.

Identyfikacja sukcesów wychowawczych i atutów szkoły.

1. Bardzo dobra ocena klimatu szkoły i stosunków między kadrą nauczającą a uczniami i stopnia poczucia bezpieczeństwa.
2. Wysoki poziom zadowolenia z wyboru szkoły.
3. Pozytywne opinie rodziców na temat relacji z większością nauczycieli.
4. Rzadkie incydenty o charakterze agresywno – przemocowym, zwłaszcza o charakterze grupowej agresji zorganizowanej.
5. Zadowolenie uczniów z uczestnictwa w bogatej ofercie zajęć pozalekcyjnych.
6. Opracowanie i wdrożenie w życie szkolne Procedur Wychowawczych, regulujących postępowanie w sytuacjach trudnych i wspierających wychowawców klas.

II. Diagnoza sytuacji szkolnej

(do wglądu dla rodziców i uczniów w szkole)

III. Konceptualizacja Programu (Zamierzenie realizacyjne)

Cel nadrzędny

Wszechstronna pomoc uczniom, nauczycielom, rodzicom

ZAPOBIEGANIE – WZMACNIANIE – HAMOWANIE – OCHRONA – INTERWENCJA

Nade wszystko zaś celem naszej profilaktyki jest niesienie pomocy dorastającym młodym ludziom w trudnym okresie och rozwoju fizycznego, psychicznego, emocjonalnego, duchowego i społecznego, czuwanie nad zdrowym trybem ich życia oraz wspieranie w udanej aktywności szkolnej i rówieśniczej.

Rezultatem tych starań - winno być stworzenie szansy nastolatkom na wolną od niepokoju, zawodów i frustracji młodość, udany start w dorosłość, większą zaradność, a potem satysfakcję ze szczęśliwie ułożonego życia.

Nasza szczególna uwaga koncentrować się będzie na 7 rodzajach działań:

1. Zapobieganiu zjawiskom i postawom niekorzystnym, destrukcyjnym (bądź ich minimalizowaniu).
2. Wspomaganiu w zderzeniu z trudami i zagrożeniami współczesnego świata, zaburzającymi prawidłowy rozwój oraz podnoszeniu świadomości tych zagrożeń.
3. Uczeniu dokonywania właściwych wyborów, podejmowania mądrych decyzji i rozsądnego reagowania.
4. Ograniczaniu bądź eliminowaniu tzw. czynników ryzyka, dezorganizujących życie i burzących ład rodzinny.
5. Dbaniu o wzmacnianie tzw. czynników chroniących i podnoszących odporność wobec „złych” zdarzeń.
6. Hamowaniu już występującej dysfunkcjonalności przez wczesne rozpoznawanie negatywnych skłonności i trafną akcję interwencyjną.
7. Wyrabianiu przekonania o ponoszeniu odpowiedzialności za własne czyny i słowa, a tym samym ograniczanie poczucia bezkarności i lekceważenia obowiązujących norm zachowania.

Cele szczegółowe

1. Mobilizowanie uczniów do dbałości o dobry styl nauki, frekwencję i zgodne z zasadami kultury zachowanie.
2. Uświadamianie konieczności respektowania obowiązujących zarządzeń i norm funkcjonowanie w szkole.
3. Podejmowanie wczesnych, a potem powtarzanych zabiegów integrujących klasę oraz służących udanej adaptacji (klasy młodsze) i obniżanie poziomu towarzyskiego lęku „na starcie”.
4. Podejmowanie działań, wpływających na utrzymanie dobrego klimatu w klasach i zapobieganie podziałom i animozjom (klasy starsze).
5. Uczenie krytycznego spojrzenia na rówieśników dla obrony przed wpływem złych wzorów i przejmowaniem ich stylu bycia.
6. Przestrzeganie przed lekceważeniem bądź łamaniem prawa przez dokonywanie czynów zabronionych.
7. Rozpowszechnianie i wzbogacanie wiedzy o istocie i źródłach uzależnień i zagrożeniach psychiczno – fizycznych, jakie niosą.
8. Wyrabianie dojrzałych i odpowiedzialnych postaw wobec przemocy, czyjejś presji, a także zjawisk takich jak atak bombowy i terrorystyczny, werbunek do sekt i nakłanianie do przestępstwa.
9. Podnoszenie kultury życia codziennego i stopnia znajomości zasad savoir – vivre’u.
10. Mobilizowanie młodych kobiet do dbałości o własne zdrowie intymne i unikanie zaburzeń jedzenia.
11. Rozpowszechnianie wiedzy na temat chorób alergicznych – dolegliwości coraz powszechniejszych wśród młodzieży.
12. Wspieranie emocjonalne poprzez uświadamianie znaczenia poczucia własnej wartości.
13. Pomoc maturzystom w sprostaniu trudom egzaminu maturalnego oraz podejmowaniu decyzji na temat dalszej przyszłości (stres, lęk, uświadamianie wad, zalet, predyspozycji, szanse zawodowe, zawiłości rynku pracy).
14. Przekazanie pakietu podstawowych wiadomości z zakresu życia intymnego, problemów małżeństwa i rodziny.
15. Wykrywanie i analiza przyczyn trudności szkolnych oraz podejmowanie prób poprawy sytuacji w zakresie frekwencji, nauki i zachowania.
16. Pomoc w motywowaniu i mobilizowaniu do nauki oraz jej lepszej organizacji.

17. Otaczanie wybranych uczniów szczególną troską i uwagą ze względu na niedostatki domu rodzinnego w tej dziedzinie.
18. Wpływanie na zacieśnianie więzi wychowawców z uczniami i wspomaganie wychowawców w rozwiązywaniu poważnych problemów.
19. Dbłość o utrzymywanie bliskich i pożytecznych dla obu stron kontaktów szkoły z rodzicami poprzez:
  - informowanie ich o ofercie wychowawczo – profilaktycznej szkoły i najbliższych zamierzeniach
  - zasięganie och opinii w ważnych szkolnych sprawach
  - zapoznavanie z dokumentacją szkolną
  - kontaktowanie z pedagogiem / psychologiem i ze specjalistami w celu wspólnego ustalania strategii postępowania z dzieckiem
  - organizowanie spotkań informacyjnych (wywiadówki i dni otwarte)
  - podejmowanie interwencji telefonicznych i listownych w sytuacjach wymagających szybkiego reagowania
  - przekazywanie rodzicom wiedzy pedagogicznej o wadze dobrych relacji z dzieckiem
20. Umożliwianie rozwijania zainteresowań, pasji i różnych form aktywności społecznej w pracy kół zainteresowań, zajęć sportowych, organizowanie zajęć zagospodarowujących czas wolny uczniów – we współpracy z Wydziałem Spraw Społecznych i Zdrowia.

Uwzględnienie 3 poziomów działań profilaktycznych

Profilaktyka proponowana przez szkołę - jest adresowana do całej społeczności szkolnej: uczniów, rodziców i nauczycieli.

W odniesieniu do uczniów – najważniejszych adresatów – swym zasięgiem obejmuje trzy ich grupy, przyjmując, adekwatnie do potrzeb, nieco odmienny charakter. Młodzi ludzie bowiem, wstępując do szkoły średniej, są nie tylko zagrożeni patologiami, ale bywa, że niejednokrotnie już jej doświadczają w różnym stopniu.

- „I grupa- niskiego ryzyka” – największa część młodzieży to osoby rozwijające się prawidłowo, nie przejawiające cech dysfunkcjonalności. Wobec nich prowadzimy działania wychowawczo – profilaktyczne o charakterze ogólnym: zapobiegawczo – informacyjnym i wzmacniającym odporność, uświadamiając istotę zagrożeń, rozwijając postawy asertywne i umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych, organizując możliwości rozwijania swoich talentów i zainteresowań – zajęcia pozalekcyjne zagospodarowujące czas wolny uczniów. Jest to profilaktyka I – rządowa.
- „II grupa- wyższego ryzyka” – wśród kilkuset uczniów, prawie zawsze znajdują się tacy, u których pojawiają się pierwsze przejawy zachowań niepokojących (fobie szkolne, nerwice, złe funkcjonowanie w domu, obniżony nastrój, skłonność do ulegania namowom, wycofanie w grupie rówieśniczej), zatem- winni oni być sprawnie „wyłowieni” spośród uczniów szkoły i poddani zindywidualizowanym działaniom specjalistów (rozmowy indywidualne, terapia). Jest to profilaktyka II – rządowa. Jej celem jest wyjaśnienie przyczyn i zaawansowania problemów, a także „pomoc w zmianie” dla zapobieżenia ich pogłębieniu.

- „III grupa- najwyższego ryzyka” – stosunkowo najrzadszym przypadkiem jest pomoc skierowana do uczniów „po przejściach”: zakończonej już interwencji terapeutycznej, rehabilitacji korekcyjnej, którzy wracają do szkoły z nadzieją na nowy udany start. Jest to profilaktyka III – rzędowa, skupiająca się na ochronie przed powrotem do dawnych zachowań (wejście w nałogi, kolizję z prawem, depresje, choroby psychiczne i inne).

W programie profilaktyki postaramy się wykorzystywać 5 rodzajów działań (strategii):

- informacyjne – o dokonywaniu pozytywnych wyborów
- edukacyjne – o pożądanym zaspokajaniu potrzeb
- alternatywne – o zastępowaniu zachowań problemowych innymi dla wzmocnienia i ochrony
- interwencyjne – o pomocy osobom z dysfunkcjami w rozwiązywaniu ich problemów
- zmian środowiskowych – o strategii zastępującej czynniki ryzyka – czynnikami chroniącymi i tkwiącymi w środowisku

Formy realizacji zadań profilaktycznych

A – prace stałe – o charakterze ogólnym (edukacyjno – informacyjne, „wzmacniające”)

Klasy I

Lp.	Rodzaj zajęć	Poziom profilaktyki	Termin	Wykonawca/ Odpowiedzialny	Typ strategii
1	Zajęcia prowadzone przez psychologa na wyjeździe integracyjnym uczniów z wychowawcami.	I - rzędowa	wrzesień	psycholog	edukacyjny alternatywny
2	Ankieta dla uczniów i rodziców– diagnozująca problemy szkolne, rodzinne i osobiste uczniów i analiza świadectw gimnazjalnych.	I - rzędowa	wrzesień	pedagog	badawczy
3	Bateria testów APIS-P(R).	I - rzędowa	październik	psycholog	badawczy
4	Rozpoznawanie problemów emocjonalnych, rodzinnych, zdrowotnych uczniów – spotkania indywidualne z uczniami.	I - rzędowa	październik/ listopad	pedagog	badawczy, wczesno- interwencyjny
5	Formy pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznej skierowane do uczniów i ich rodzin (min. pomoc uczniom z dysleksją, dyskalkulią, problemami rodzinnymi i emocjonalnymi).	I i II - rzędowa	październik	poradnia psychologiczno- pedagogiczna	informacyjny interwencyjny
6	Warsztaty integracyjne – wzmocnienie procesu integracji uczniów z wychowawcami klas.	I - rzędowa	listopad	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny alternatywny

7	Warsztaty z profilaktyki uzależnień „Wiem, więc nie biorę”.	I - rządowa	listopad	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	Edukacyjny
8	Odpowiedzialność prawna osób niepełnoletnich za najczęściej popełniane czyny niedozwolone.	I - rządowa	grudzień/ styczeń	Referat Profilaktyki Straż Miejska	informacyjny
9	„Pigułka gwałtu” – o niebezpieczeństwach przygodnych znajomości.	I - rządowa	luty/ marzec	Referat Profilaktyki Straż Miejska	informacyjny wczesno- interwencyjny
10	Warsztaty na temat dopalaczy.	II - rządowa	marzec	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny wczesno- interwencyjny
11	Problemy pierwszych kontaktów intymnych, antykoncepcji i higieny (ewentualnie).	I - rządowa	marzec/ kwiecień	Towarzystwo Rozwoju Rodziny edukator seksualny	edukacyjny
12	Warsztaty z doradztwa zawodowego – osobowość, temperament, zainteresowania i uzdolnienia.	I - rządowa	kwiecień	poradnia psychologiczno-pedagogiczna	informacyjny
13	Warsztaty „Potrafię się kłócić – potrafię się godzić”	I - rządowa	kwiecień	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny
14	„Różowa wstążeczka” i „Wybierz życie”.	I - rządowa	maj	pielęgniarka-położna poradnia „K”	informacyjny
15	Przeciwdziałanie uzależnieniom od komputera i Internetu.	I - rządowa	maj	Ośrodek Psychoterapii i Psychoedukacji „Psychodrabina”	edukacyjny

Klasy II i 3T

Lp.	Rodzaj zajęć	Poziom profilaktyki	Termin	Wykonawca/ Odpowiedzialny	Typ strategii
1	Warsztaty z profilaktyki uzależnień „Wiem, więc nie biorę”.	I - rządowa	listopad	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny
2	Spektakl profilaktyczny „Człowiek cienia” i pogadanka „W sieci”	I - rządowa	Listopad /grudzień	Teatr „Narwal”	edukacyjny
3	Pogadanki z zakresu zagadnień intymnych: współżycie, badania lekarskie, higiena.	I - rządowa	grudzień/ luty	Towarzystwo Rozwoju Rodziny, edukator seksualny	edukacyjny
4	Warsztaty z doradztwa zawodowego – świat zawodów.	I - rządowa	kwiecień	poradnia psychologiczno-pedagogiczna	informacyjny
5	Warsztaty „Potrafię się kłócić – potrafię się godzić”	I - rządowa	kwiecień	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny
6	Bateria testów APIS-Z.	I – rządowa	indywidualnie	psycholog	doradczy

Klasy III

Lp.	Rodzaj zajęć	Poziom profilaktyki	Termin	Wykonawca/ Odpowiedzialny	Typ strategii
1	Warsztaty z doradztwa zawodowego - umiejętne podejmowanie decyzji, rozmowa kwalifikacyjna, autoprezentacja, pisanie cv i podania o pracę itp.	I - rządowa	listopad	poradnia psychologiczno-pedagogiczna	informacyjny
2	Warsztaty „Jak okiełznać stres?”.	I - rządowa	luty	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny wczesno-interwencyjny
3	Warsztaty z autoprezentacji „Jak miło cię widzieć”.	I - rządowa	luty	Akademia Psychoedukacji i Psychoterapii „Aspekt”	edukacyjny
4	Bateria testów APIS-Z.	I – rządowa	indywidualnie	psycholog	doradczy

Inne

Lp.	Rodzaj zajęć	Poziom profilaktyki	Termin	Wykonawca/ Odpowiedzialny	Typ strategii
1	Godziny wychowawcze poświęcone m.in. kulturze bycia, różnorodnym problemom wieku dojrzewania i szkolnego życia towarzyskiego.	I - rzędowa	cały rok	wychowawcy	informacyjny edukacyjny
2	Monitorowanie uwzględniania przez nauczycieli wskazówek zawartych w opiniach psychologicznych dotyczących uczniów z dysleksją i innymi trudnościami w nauce.	II - rzędowa	cały rok	psycholog	kontrolny
3	Udział młodzieży w rekolekcjach wielkopostnych oraz lekcjach religii m.in. na temat nałogów, problemów małżeńskich / rodzinnych i wartości życiowych.	I - rzędowa	marzec i cały rok	księża, katecheci	informacyjny edukacyjny
4	Wykorzystanie spotkań z rodzicami (zbiorowych i indywidualnych) do przekazywania informacji o szkole, porad pedagogicznych i wskazówek z zakresu psychologii rozwojowej, wpływających na ich lepsze relacje z dziećmi.	I - rzędowa	cały rok	dyrektor, wychowawcy, psycholog, pedagog	informacyjny
5	Profilaktyczne zajęcia pozalekcyjne zagospodarowujące czas wolny uczniów: rozwijanie zainteresowań i pasji sportowych – współpraca z Wydziałem Spraw Społecznych i Zdrowia.	I - rzędowa	cały rok	zainteresowani nauczyciele	alternatywny
6	Warsztaty fotograficzne.	I - rzędowa	cały rok	Portal Podróżniczy „Koniec Świata”	alternatywny

B - prace doraźne

O charakterze indywidualizowanym; interwencyjne

Lp.	Rodzaj działań	Poziom profilaktyki	Termin wykonania	Odpowiedzialni za realizację
1	Rozmowy z uczniami niezdyscyplinowanymi i przeszkadzającymi nauczycielom i klasie w trakcie trwania zajęć lekcyjnych.	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog, dyrektor
2	Stosowanie procedur postępowania wobec uczniów łamiących zasady szkolnego współżycia i systematyczna kontrola ich zachowania. Powiadamianie rodziców listownie i telefonicznie o zaistniałych incydentach oraz współdziałanie z nimi dla redukcji złych zachowań.	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog dyrekcja
3	Przenoszenie ucznia do innej klasy w przypadku jego szczególnych kłopotów z zaaklimatyzowaniem się w klasie.	III - rządowa	tylko sprawy wyjątkowe	wychowawca, psycholog/ pedagog
4	Przestrzeganie uczniów ze skłonnościami do zachowań agresywnych i narkomanii przed ich konsekwencjami oraz ewentualne włączenie do interwencji przedstawiciela policji (zespół ds. nieletnich).	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog
5	Udzielanie pochwał uczniom pozytywnie wyróżniającym się na tle zbiorowości szkolnej (za naukę, frekwencję i wzorowe zachowanie) oraz wysyłanie stosownych pism urzędowych do rodziców.	II - rządowa	zakończenie pracy w I i II semestrze	wychowawca

6	Psychologiczne wsparcie uczniom nieakceptowanym przez klasę bądź stroniącym z własnej woli od klasowego życia towarzyskiego.	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog
7	Eliminowanie napięcia i poczucia zniechęcenia u osób szczególnie podatnych na krytykę i niepowodzenia.	II - rządowa	cały rok szkolny	psycholog / pedagog
8	Mobilizacja do pracy uczniów mających złe wyniki w nauce i naganną frekwencję (przy współpracy wychowawców, rodziców).	II - rządowa	w połowie semestrów	wychowawca, psycholog / pedagog
9	Kierowanie uczniów skłóconych z rodzicami bądź przez nich źle traktowanych (wysokie wymagania, kary fizyczne, surowość, agresja) na terapię rodzinną do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog
10	Systematyczna kontrola postępów w nauce, frekwencji i zachowania oraz samopoczucia uczniów zaniedbanych wychowawczo i pochodzących z rodzin patologicznych. Uświadamianie zgubnych skutków wagarów i różnych form buntu wobec szkoły.	II - rządowa	cały rok szkolny	wychowawca, psycholog / pedagog
11	Doraźna pomoc rodzicom zainteresowanym wizytą u psychologów, terapeutów w nawiązaniu kontaktów z nimi.	II - rządowa	na prośbę rodzica	psycholog / pedagog
12	Poddanie pod rodzicielską dyskusję na wywiadówkach problemów prowadzenia przez szkołę nowych sankcji wobec uczniów palących - ewentualnie.	II - rządowa	termin do uzgodnienia z dyrekcją	pedagog dyrekcja

13	Podejmowanie na wniosek klasy lub wychowawcy mediacji w przypadku większych konfliktów wewnątrz klasowych lub nieporozumień z nauczycielem.	II - rządowa	cały rok szkolny	psycholog / pedagog
14	Pomoc uczniom powracającym do szkoły po pobycie w ośrodkach szkolno-wychowawczych, terapiach, indywidualnym nauczaniu, pobytach w szpitalu, rehabilitacji.	III - rządowa	cały rok szkolny	psycholog / pedagog, wychowawca, dyrektor
15	Indywidualne rozmowy z wychowawcami – przypominanie o wadze dbałości o dobre relacje z klasą i ewentualne badania ankietowe uczniów nt. ich opinii i refleksji.	I - rządowa	cały rok szkolny	dyrekcja, pedagog / psycholog

We wszystkich zajęciach profilaktycznych uczestniczą nauczyciele, chyba że specjalista prowadzący zajęcia prosi o pozostanie sam na sam z uczniami. Nauczyciel sprawdza listę obecności uczniów i wpisuje w dzienniku lekcyjnym jako temat „Profilaktyka:.....” pozostawiając miejsce na dopisanie nazwy zajęć przez pedagoga, psychologa lub wychowawcę.

IV. Wdrażanie Szkolnego Programu Profilaktyki

Efektom fazy konceptualizacji było rozpisanie zadań dla Szkolnego Programu Profilaktyki w formie harmonogramu, w którym w kolejnym kroku dla jego sprawnego wdrożenia:

1. Określiliśmy kolejność realizacji zadań.
2. Określiliśmy czas, w jakim winny odbyć się poszczególne zajęcia i dojść do skutku zamierzenia, akcje i wszelkie inne prace (zdarzające się ich przesunięcia wynikają z niemożności sprostania terminom przez realizatorów z zewnątrz, bądź z nieprzewidzianych problemów organizacyjnych szkoły).
3. Określiliśmy poziom działań profilaktycznych (I, II, II – rządowe) w odniesieniu do rozmaitych treści i zadań.
4. Dopasowaliśmy poszczególne zajęcia do potrzeb klas i wieku uczniów (w 2 przypadkach także płci uczestników).
5. Uwzględniliśmy dostosowanie treści do ról osób dorosłych, objętych oddziaływaniem profilaktyki.
6. Przypisaliśmy osobistą odpowiedzialność za realizację zadań osobom zaangażowanym w pracę wychowawczo – opiekuńczo – profilaktyczną.

Przygotowaliśmy też szkolne środowisko do profilaktyki przez:

1. Pozyskanie wsparcia dyrekcji dla działań profilaktycznych i traktowania ich priorytetowo (środki finansowe, ewentualne zmiany w planie zajęć lekcyjnych).
2. Pozyskanie wychowawców dla wspierania inicjatyw z tego zakresu i angażowania się ich w sprawne organizowanie zajęć.
3. Wzbogacenie wiedzy nauczycieli nt. roli profilaktyki w szkole (wystąpienie pedagoga).
4. Uczestnictwo nauczycieli w dyskusjach prowadzonych w Zespole Wychowawczym i na spotkaniach z kierownictwem szkoły.
5. Wpływanie na doskonalenie wychowawców w zakresie budowania osobowych relacji z uczniami i ich kompetencje w zakresie opieki i doradztwa:
  - refleksje pedagoga po badaniach ankietowych nt. oczekiwań uczniów względem ich wychowawców
  - spotkania dyrekcji z wychowawcami
6. Uczestnictwo nauczycieli w kursach i szkoleniach.
7. Dbalność o współpracę pedagoga/ psychologa z wychowawcami i nauczycielami, ich znajomość zagadnień wychowawczo- opiekuńczych i posiadane zaufanie wśród uczniów i grona nauczającego.

8. Przedstawienie planów w zakresie pracy profilaktycznej i oferty zamierzeń wychowawczych Radzie Rodziców, a także wszystkim rodzicom uczniów klas pierwszych w formie „Listu do rodziców” (dawanego do rąk własnych) na początku roku szkolnego od 4 lat, jak również poprzez informacje zamieszczane na stronie internetowej szkoły.

Do współpracy zapraszamy wyłącznie specjalistów, działających od lat w znanych warszawskich instytucjach, powołanych do wspierania szkoły w opiece i wychowaniu, mających do tego uprawnienia i odpowiednie kompetencje. Niektórzy współpracują ze szkołą od wielu lat. Szkolną profilaktyką kierują pedagog i psycholog, zatrudnieni w szkole, także posiadający odpowiednią wiedzę pedagogiczną, doświadczenie i dostateczną orientację w sprawach wychowania i psychiki rozwojowej dzieci i młodzieży.

Czuwamy, by były spełnione i inne warunki:

- zajęcia dostosowane do wieku uczestników
- zajęcia adekwatne do potrzeb grup w nich uczestniczących
- zajęcia zapewniające poczucie bezpieczeństwa
- zajęcia nie naruszające obowiązujących norm zachowania
- zajęcia nie wykorzystujące technik, mogących działać na mechanizmy obronne uczniów
- zajęcia nie wykorzystujące metod psychomanipulacji i psychoterapii

Uznajemy prawo do odmowy w uczestniczeniu w zajęciach, z uwagi na to, że nie są one obowiązkowe a udział w nich jest dobrowolny. W sprawie organizacji zajęć z zakresu wychowania intymnego dodatkowo zasięgamy opinii i zgody rodziców uczniów niepełnoletnich.

V. Ewaluacja Szkolnego Programu Profilaktyki

W bieżącym roku szkolnym kontynuujemy próbę rzetelnej oceny skuteczności działań realizowanych przez wszystkie osoby zaangażowane w profilaktykę w naszej szkole, którą podjęliśmy w zeszłym roku. W naszym gronie pedagogicznym brakuje osób profesjonalnie przeszkolonych w zakresie prowadzenia ewaluacji, toteż ewaluacja będzie miała charakter eksperymentalny i wycinkowy. Planujemy odpowiednie przeszkolenie osób, które w przyszłych latach szkolnych będą mogły zostać liderami tego typu działań. Zdobyte w tym roku częściowe doświadczenia posłużą jako materiał do analizy i wyciągnięcia wniosków niezbędnych do budowania programu w przyszłości.

1. Celem ewaluacji Szkolnego Programu Profilaktyki będzie ocena skuteczności jednego z jej trzech elementów – a mianowicie wyników, jakie zaistniały na skutek podjętych inicjatyw profilaktycznych. Pozostałe dwa elementy - stopień osiągnięcia zamierzonych celów oraz proces realizacji działań profilaktycznych będziemy oceniać w przyszłości – po nabyciu odpowiednich kompetencji przez członków zespołu ewaluacyjnego.

2. Główni realizatorzy i odbiorcy ewaluacji.

a) Ewaluacja programu w bieżącym roku szkolnym będzie miała charakter wewnętrzny tzn. będzie przeprowadzana przez osoby bezpośrednio zaangażowane w tworzenie i realizację programu.

b) Realizatorem ewaluacji będzie zespół składający się z przedstawiciela dyrekcji, przedstawiciela rodziców, ucznia wytypowanego przez Samorząd Uczniowski, pedagoga i psychologa (lider). W celu obiektywizacji wyników współpracować ze szkołą będzie zewnętrzny specjalista – psycholog z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

c) Odbiorcami wyników ewaluacji będą zarówno nauczyciele (przedstawienie wniosków z realizacji na spotkaniu grona pedagogicznego), jak i uczniowie oraz ich rodzice (informacje za pośrednictwem wychowawców klas).

3. Wskaźniki ewaluacyjne.

a) Uczniowie i ich rodzice mają świadomość uczestniczenia w działaniach profilaktycznych.

4. Pytania do wskaźników ewaluacyjnych.

a) Czy u uczniów i rodziców zwiększyła się świadomość uczestniczenia przez nich w działaniach profilaktycznych?

5. Źródła informacji ewaluacyjnych.

Informacje, które wykorzystamy do oszacowania wskaźników ewaluacji, uzyskamy z trzech źródeł:

a) bezpośrednio od uczniów – uczestników interwencji profilaktycznej,

b) analizując odpowiednie dokumenty – szkolne i uzyskane od realizatorów działań,

c) z obserwacji uzyskanych od osób, które uczestniczą w oddziaływaniach, ale nie są ich docelowymi odbiorcami (nauczyciele opiekujący się klasą, pedagog lub psycholog itp.)

6. Procedura ewaluacyjna.

a) Do ewaluacji działań profilaktycznych zastosujemy następujące procedury:

- PRE-POST – czyli taką, w której badania na grupie objętej oddziaływaniami profilaktycznymi zostaną przeprowadzone dwukrotnie: bezpośrednio przed interwencją oraz tuż po jej zakończeniu. W ten sposób ocenimy zmiany, jakie zaszły między tymi badaniami.

- POST – badanie ewaluacyjne zostanie przeprowadzone jednorazowo – po zakończeniu oddziaływań profilaktycznych.

b) Grupami ewaluacyjnymi będą uczniowie klas pierwszych oraz klas maturalnych.

c) Uczniowie każdej z wytypowanych klas zostaną przebadani dwukrotnie, terminy sesji badawczych – zgodnie z terminarzem oddziaływań profilaktycznych.

7. Metody i narzędzia ewaluacyjne.

Do zebrania danych ewaluacyjnych planujemy użyć następujących metod i narzędzi:

a) metody papier-ołówek: testy wiadomości/ ankiety/ kwestionariusze samooceny,

b) obserwację,

c) analizę dokumentacji.

Narzędzia te umożliwią nam zebranie danych na temat:

a) reakcji i odczuć uczestników oddziaływań profilaktycznych,

b) nabytej wiedzy, która wpływa na zmianę ocen, opinii, stereotypów i postaw,

c) zmian w umiejętnościach i postawach – nabycia pożądanych i wygaszenia negatywnych,

d) rozwoju osobistych potencjałów uczniów, wpływających na zmianę stylu i sensu życia.

8. Strategia gromadzenia danych ewaluacyjnych.

Prawidłowe przeprowadzenie badań ewaluacyjnych zależy od osób prowadzących badania i sposobu, w jaki je robią.

a) Osoby, które w naszej szkole mają kompetencje i doświadczenie do prowadzenia badań ewaluacyjnych, a zarazem są postaciami znaczącymi i wiarygodnymi dla odbiorców ewaluacji to pedagog i psycholog szkolny. W gromadzeniu danych ewaluacyjnych wesprą ich wychowawcy klas.

b) Badania ewaluacyjne będą miały charakter grupowy, dzięki czemu czas ich przeprowadzania będzie krótszy (niż gdyby to były badania indywidualne) oraz osobom w nich uczestniczącym zostanie zapewniona anonimowość.

c) Osoby prowadzące badania będą starały się maksymalnie zmniejszyć wpływ presji rówieśników i możliwość błędnego wypełniania ankiet ewaluacyjnych, aby obniżyć ryzyko zniekształcenia wyników. Ewaluatorzy uzyskają zgodę badanych na udział w badaniach, zapewnią ich o poufności wyników, zadbają o odpowiednie warunki wypełniania ankiet oraz odpowiednio zabezpieczą wypełnione arkusze odpowiedzi.

9. Analiza wyników badań ewaluacyjnych.

Uzyskane w procesie ewaluacji wyniki zostaną poddane analizom jakościowym i ilościowym – matematycznym i statystycznym, dzięki którym zostaną wyodrębnione główne prawidłowości, tendencje, zależności i współzależności.

10. Interpretacja wyników ewaluacji.

Po analizie ilościowej i jakościowej uzyskane wyniki i zaobserwowane prawidłowości zostaną zinterpretowane - opisane pod kątem ich psychologicznego i społecznego znaczenia.

11. Porównanie wyników ewaluacji z celami profilaktycznymi.

Po analizie i interpretacji uzyskanych wyników ewaluacji porównamy je z celami zaplanowanymi w programie profilaktyki i ocenimy, które z zamierzonych celów:

- a) zostały osiągnięte,
- b) zostały osiągnięte tylko częściowo,
- c) nie zostały osiągnięte.

Efektem tego porównania będą zalecenia dotyczące celowości ponawiania w przyszłości dotychczasowych interwencji profilaktycznych – określenia, które z nich były:

- a) wysoko skuteczne i należy je kontynuować,
- b) tylko częściowo efektywne i należy je zmodyfikować,
- c) były nietrafione i należy je wyeliminować z programu profilaktyki.

12. Wykorzystanie wyników ewaluacji do modyfikacji Szkolnego Programu Profilaktyki.

Uzyskane wyniki badań ewaluacyjnych staną się podstawą modyfikacji programu profilaktyki, który będzie opracowywany w przyszłym roku szkolnym. W zależności od tych wyników zmianie mogą ulec następujące elementy programu:

- a) cele – jeśli dotychczasowe działania okażą się nieskuteczne i podstawowe problemy w szkole nie ulegną znaczącej poprawie, lub gdy zmieni się obraz dysfunkcyjności uczniów,
- b) zadania – jeśli zmieniają się cele, lub dotychczasowe zadania okażą się nieciekawe dla młodzieży, nieadekwatne lub nieskuteczne,
- c) struktura, a co za tym idzie zmiana strategii profilaktycznych i metod oddziaływania na odbiorców działań,
- d) treści – ze względu na zmiany w problemach i jakości życia społeczności szkolnej oraz na zmiany wynikające z wprowadzenia dotychczasowych oddziaływań profilaktycznych,
- e) strategia ewaluacji – zmiany w programie profilaktyki wymagają dostosowania i adekwatnych modyfikacji procedur ewaluacji.